

обставини, за яких виникає відповідальність за порушення чинних на транспорті правил.

Вивчення та аналіз досвіду України та інших країн у боротьбі із злочинним порушенням діючих на транспорті правил надасть можливості вдосконалення чинного кримінального законодавства України для більш ефективної боротьби з зазначеними вище порушеннями.

Список літератури: 1. Історія держави і права України. За ред. А.Й.Рогожшва. Ч. 1. К., 1996. 2. Уголовное уложение 22 марта 1903 г. Издание Н.С.Таглицева. С.-Петербург, 1904. 3. УК советских республик: Практический комментарий. К., 1924. 4. КК УРСР, X., 1927. 5. Сборник документов по истории уголовного законодательства СССР и РСФСР (1917-1952 г.г.). Под ред. проф. И.Т.Голыкова. М., 1953. 6. КК УРСР, X., 1934. 7. КК УРСР. К., 1961. 8. УК РСФСР с приложениям постановлений систематизированных материалов. М., 1983. 9. УК Армянской ССР. – Ереван, 1983. 10. Комментарий к УК Молдавской ССР. Кишинев, 1968. 11. Комментарий к УК Казахской ССР. Алма-Ата, 1980. 12. Собрание законодательства РФ. № 25, 1996. 13. Аналіз дорожньо-транспортних пригод в м. Києві за 12 місяців 1996 р. К., 1997. 14. Закон України «Про транспорт» від 10.11.1994 р. // ВВР України. 1994. № 51. Ст.446. 15. О.Балтишев. Відмонітих вил бланкетних диспозицій кримінально-правових норм. // Радянське право. 1990. № 6. 16. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року. К., 2001. 17. Кримінальне право України. Особлива частина. За ред. професорів М.І.Бажанова, В.В.Станіса, В.Я.Татія. Київ – Харків, 2001. 18. Н.Сміль. Ответственность пешехода за нарушение действующих на транспорте правил. // Советская юстиция. 1989. № 2.

Надійшла до редколегії: 28.02.02

Д.О. Штанько

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ АКТИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ БОРЬБУ З НАРКОТИЗМОМ, ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Боротьба з поширенням наркотизму є міжнародною проблемою. У кожній окремій країні вона має свої особливі риси та ознаки. Але світове суспільство визначило поширення наркоманії як проблему світового характеру та намагається встановити загальний контроль за поширенням цього негативного явища.

Існує декілька підстав не обмежуватись внутрішньодержавними заходами боротьби з наркоманією. Вони насамперед полягають у порівнянні досвіду різних країн і регіонів стосовно профілактики цього явища та допомагають насамперед зрозуміти зв'язок наркоманії з національними, географічними, етнографічними та культурними традиціями.

Якщо до XIX ст. ситуація поширення обігу наркотичних речовин не мала загальносвітового характеру, то з його початком ситуація у цій сфері змінилась не в кращий бік. Це було викликано, насамперед, діяльністю Ост-Індійської компанії, яка використовувала право на безмитну торгівлю з Китаєм, отже, Індія перевозила на його територію опіум. Спроба китайського уряду припинити діяльність Ост-Індійської компанії призвела до катастрофи, а саме до так званої «опіумної війни», результатом якої стало поширення опіуму на всій території материка [1].

Негативне ставлення суспільної думки до наркотизму потягнуло за собою прийняття угод і конвенцій, які спрямовані на попередження цього явища, а саме на заборону вживання, виробництва та поширення наркотичних речовин і засобів, які можуть бути використані для немедичного вживання та медичного зловживання ними – спочатку в окремих країнах, а потім і в загальносвітовому масштабі.

Перший міжнародний орган, відомий як «Міжнародна комісія з опіуму» завданням якого був контроль за наркотиками, склався з представників 13 країн. Перша нарада відбулася у Шангаї в 1909 р.

У січні 1912 р. у Гаазі була підписана міжнародна конвенція «Про опіум», в якій були затверджені перші принципи міжнародного контролю за опіумом.

У 1925 р. в Женеві була прийнята угода, відповідно до якої міжнародному контролю підлягало виготовлення, вживання і обіг опіуму. Запроваджувалась система ліцензій і обов'язкової державної реєстрації торгівлі наркотичними речовинами. Уряди держав, які підписали угоду, були зобов'язані давати докладні статистичні дані щодо подібних операцій. Створювався постійний центральний комітет з опіуму, якій повинен був керувати системою контролю, видавати дозвіл на імпорту та експорту для міжнародної торгівлі наркотичними засобами.

У 1931 р. в Женеві була підписана конвенція, спрямована на обмеження виробництва і регулювання розподілу наркотичних засобів. Їх виробництво було обмежено обсягами, необхідними для задоволення медичних і наукових потреб шляхом запровадження системи міжнародної оцінки кількісної достатності наркотичних засобів.

У 1946 та 1953 рр. були затверджені протоколи, які ставили під контроль міжнародного співтовариства низку синтетичних речовин та обмежували використання опію в міжнародній торгівлі для потреб охорони здоров'я.

У 1961 р. була прийнята Єдина конвенція про наркотичні засоби, яка була ратифікована СРСР у 1963 р. й Україною в 1964 р. Згідно з цією конвенцією міжнародне співтовариство визнало паління опіуму та гашишу, жування листків коки шкідливими звичками і вимагало їх заборони. У Єдиній конвенції було визначено, що наркоманія є серйозним злом для окремих осіб і становить соціальну й економічну безпеку для людства, а також встановлено перелік речовин, які підлягають контролю сторонами договору. Відповідно до Єдиної конвенції були створені Комісія з наркотичних засобів економічної і соціальної ради і міжнародний комітет по контролю над наркотиками. Отже, конвенція почала давати рекомендації та контролювати майже всі сфери життєдіяльності країн, що були пов'язані з обігом та застосуванням наркотичних речовин. Сторонам було запропоновано вжити заходів, які повинні були гарантувати, що культивування, виробництво, виготовлення, приготування, зберігання, пропозиція з комерційними шляхами, розподіл, купівля, продаж, маклерство, відправлення, перевідправлення транзитом, перевезення, ввезення і вивезення наркотичних засобів і всяке інше діяння, що, на думку сторін, може бути порушенням постанов конвенції, будуть визнаватися кримінами

діяннями у тих випадках, коли вони зроблені навмисно, а також, що тяжкі злочини підлягатимуть відповідному покаранню у вигляді позбавлення волі.

У 1968 р. Генеральна Асамблея ООН висловила своє занепокоєння у зв'язку з епідемічним поширенням вживання психотропних препаратів (амфітамінів, ЛСД і снотворних речовин) та прийняла резолюцію, у якій запропонувала Комісії ООН з наркотичних засобів «звернути увагу на проблему зловживання психотропними речовинами, які ще не знаходяться під міжнародним контролем, а також на можливість встановлення міжнародного контролю над такими речовинами».

У 1971 р. уряд УРСР підписав Конвенцію про психотропні речовини, що була ратифікована в 1978 р. Вказана конвенція запропонувала обмеження виготовлення, експорт, імпорт, а також використання психотропних речовин усіма доступними методами. Сторонам було рекомендовано вживати всіх можливих заходів, спрямованих на запобігання зловживання психотропними речовинами і начасне виявлення, лікування, виховання, відповлення працездатності і спостереження [2].

Крім того, ця конвенція вимагала здійснення контролю над усіма уповноваженими особами і підприємствами, що пов'язані з виготовленням або розподілом психотропних речовин, а також торгівлею ними, контроль за ліцензіями, перевірка приміщень, де проводились операції з наркотичними речовинами, нагляд за належним забезпеченням безпеки підприємств, які займаються виготовленням, транспортуванням, торгівлею наркотичними речовинами з метою попередження розкрадання. Важливу роль в конвенції відведено виробництву сировини для виготовлення психотропних речовин [3, 6].

Згідно з конвенцією дуже важливу роль у боротьбі з незаконним обігом психотропних речовин повинна відігравати держава. Було встановлено мінімальні вимоги до держав, які підписали конвенцію, а саме:

- необхідність координації діяльності різних служб центрального уряду, які уповноважені застосовувати положення міжнародних договорів;
- організація і координація боротьби зі зловживанням психотропних речовин;
- застосування всіх можливих заходів щодо запобігання поширення і незаконного обігу наркотичних речовин;
- накладання серйозних кримінально-правових санкцій щодо порушників умов транспортування, зберігання, виготовлення і торгівлі наркотичними речовинами.

Комітетом по наркотиках у 1983 р. було запроваджено конкретний перелік дій, які спрямовані на боротьбу зі зловживанням наркотиків:

- поліпшення системи міжнародного і внутрідержавного контролю за наркотичними засобами;
- досягнення рівноваги між попитом на наркотичні засоби і психотропні речовини, які визначені для законного обігу, і їх пропозицією;
- ліквідацію незаконних джерел постачання наркотичних речовин;
- скорочення незаконного обігу цих речовин;
- лікувальну і соціальну реабілітацію наркоманів.

У 1988 р. ООН прийняла Конвенцію про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, що була ратифікована Україною в 1991 р. Конвенція передбачала, що всі країни, які її підписали, визнають злочинними найменші дії, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, із виготовленням та поширенням матеріалів для незаконного виробництва, переробки наркотиків, із приховуванням, якщо відомий факт незаконної операції з наркотичними речовинами, суди повинні брати до уваги участь у незаконних операціях злочинних угруповань, участь правопорушника в інших незаконних діяннях, застосування насильства, зброї, залучення неповнолітніх тощо [4, 5, 6].

Оскільки Європа стала пріоритетним ринком для ділків наркобізнесу, окреме місце в їх планах займає Україна. З огляду на географічне положення України, її територія вже сьогодні використовується наркоділками як транзитна для транспортування наркотиків так званим «афганським» і «балканським» шляхами. Про це свідчать факти перевезення через державний кордон до Європи героїну, кокаїну громадянами Африканського континенту, Латинської Америки, Південно-Східної і Центральної Азії тощо.

Саме тому Україною проводиться послідовна політика посилення боротьби з наркозмізом, укріплення та розширення міжнародного співробітництва у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків.

На виконання положень Конвенцій ООН 1961, 1971, 1988 років, ратифікованих Верховною Радою України, в державі створено механізм протидії наркозлочинності та наркоманії. Контроль за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів включений урядом України до пріоритетних напрямків національної політики. В рамках цих заходів, у 1995 р. Кабінетом Міністрів України затверджено Концепцію контролю за обігом в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, створено Національну координаційну раду боротьби з наркоманією при Кабінетові Міністрів України, прийнято Національну програму протидії зловживанню наркотичними засобами та їх незаконному обігу на 1994 – 1997р.р. Шляхи вирішення цієї проблеми розглянуті також на засіданнях різних рівнів законодавчої та виконавчої влади, в т.ч. на засіданнях Ради Національної безпеки при Президентові України. Створено міжвідомчий автоматизований банк «Наркобізнес» тощо. Посилено кримінальну відповідальність за злочини, пов'язані з наркотиками.

Незважаючи на вжиті заходи, нове кримінальне законодавство, в даний час міжнародні наркосиндикати намагаються перетворити Україну на ринок збуту важких наркотиків, насамперед, використовуючи міграційні процеси.

З метою подолання як внутрідержавної, так і міжнародної наркозлочинності необхідне ретельне вивчення даної проблеми, ефективне використання можливостей Інтерполу в обмін інформацією, а також приєднання до Єдиної інформаційної системи Європейського Союзу. Без чіткої координації дій, поглибленого вивчення можливостей державних та міжнародних профілактичних і правоохоронних установ неможливо ефективно боротися з поширенням наркоманії.

Особливу увагу доцільно приділити вдосконаленню українського законодавства. Необхідно розробити ефективні для нашої держави закони з питань міграції, легалізації коштів та майна, здобутих злочинним шляхом, внести зміни до багатьох нині діючих законів.

Список літератури: 1. Шербань В.А. Організація боротьби з контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів //Боротьба з контрабандою: проблеми і шляхи вирішення. К., 1998. 2. Конвенції ООН по боротьбі проти незаконного обігу наркотичних і психотропних речовин 1961, 1971рр. // Збірник міжнародних законодавчих актів, положень, конвенцій, що були ратифіковані Україною: історичні і правові аспекти. К., 2001. 3. Україна. Закон. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Прийнятий 15 лют. 1995 р. № 62/95—ВР // Голос України. 1995. 4. Україна. Кабінет Міністрів. Про створення Міжвідомчого автоматизованого банку даних про незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та причетних до нього осіб: Постанова... 20 лип. 1996 р. № 817 // Держ віст. України. 1996. № 7. 5. Україна. Кабінет Міністрів. Про Національну координаційну раду боротьби з наркомафією при Кабінеті Міністрів України: Постанова... 13 трац. 1993 р. № 343. 6. Україна. Закон. Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів: Прийнятий 15 лют. 1995 р. № 60/95—ВР // Голос України. 1995.

Надійшла до редакції 12.02.02

С.С. Богля

СУДОВІ ВИТРАТИ, ПОВ'ЯЗАНІ З РОЗГЛЯДОМ СПРАВИ: ПІДСТАВИ І ПОРЯДОК ВІДШКОДУВАННЯ

Цивільний процесуальний закон покладає на сторони та третіх осіб, що заявляють самостійні вимоги на предмет спору, обов'язок вести судові витрати у справі, які складаються з державного мита і витрат, пов'язаних з розглядом справи.

Державне мито – це грошова сума, що вноситься у дохід держави особами, які звертаються до суду із позовними заявами, скаргами на рішення, дії або бездіяльність державних органів, юридичних або посадових осіб у сфері управлінської діяльності, скаргами на рішення, що прийняті відносно релігійних організацій, заявами (скаргами) у справах окремого провадження, з апеляційними скаргами та касаційними скаргами на рішення, що вступили в законну силу, а також за видачу судами копій документів.

Шляхом стягнення державного мита частково відшкодовуються витрачені державою кошти на здійснення правосуддя у цивільних справах, у тому числі витрати на утримання апарату судових органів. Необхідність сплати державного мита, крім того, деякою мірою дисциплінує учасників цивільного обороту, стимулює їх до сумлінного і своєчасного виконання своїх обов'язків; попереджує подання необгрунтованих позовів.

Стягнуте судом державне мито при винесенні рішення про розірвання шлюбу також частково відшкодовує державі витрати на виплату тимчасової допомоги неповнолітнім дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів або коли стягнення аліментів неможливе.